

Wat eten we?

**Slim bekeken:
knuffelkoemelk**

Jersey-koeien zijn intelligent, een beetje eigenwijs en nieuwsgierig, staat er op een pak Holland Jersey-melk. Dat ze eigenwijs en nieuwsgierig zijn, geloven we wel. Ga maar eens in een wei vol koeien staan, wat voor koeien dan ook. Intelligent? Vooral de makers van deze melk hebben het slim bekeken. Een liter volle melk voor 1,99 euro, terwijl een pak Zaanse Hoeve 89 cent kost. Met zo'n verschil kom je alleen weg als je iets bijzonders te verkopen hebt. Een goed verhaal is de halve prijs.

Holland Jersey heeft in elk geval *een* verhaal. Een deel van dat verhaal zit in de melk: er zit 20 procent meer proteïne en ook meer vet, vitamines en mineralen in dan in gewone volle melk. Het moet kloppen, anders mag je het niet op het pak zetten, en het kan ook makkelijk, zegt Kasper Hettinga, melkonderzoeker aan de Wageningen Universiteit. „Ik had zelfs een groter verschil verwacht. Eenderde meer proteïne en vet is gebruikelijk. Daarom wordt er ook vaak kaas gemaakt van Jersey-melk, die wordt er lekker smeuïg van.”

Hettinga vindt de bruine koe, die oorspronkelijk van het gelijknamige Britse eilandje komt, een prachtige robuuste koe. „Je ziet ze over de hele wereld, maar hier zijn ze niet zo populair, want ze produceren veel minder melk dan onze zwart-witte Holstein-Friesian-koeien. Die worden al jaren gefokt om steeds meer liters te geven.” Een Jersey haalt amper driekwart van de melkgift van een Holstein. „Daardoor is die melk geconcentreerder, in minder volume zit relatief meer eiwit en vet.” In gewone volle melk zit ongeveer 3,5 procent vet en evenveel eiwit, in Jersey-melk is dat 6 en 4,2 procent. Hij wordt ook niet afgeroomd, in tegenstelling tot gewone melk.

De Jersey-koe valt met z'n neus in de boter. Er waren jaren dat we massaal minder vet wilden, alles moest light en halfvol. Maar nu er wetenschappers zijn die zeggen dat verzadigd vet misschien niet zo slecht is als we dachten, is romig en vet terug van weggeweest. De Jersey-melk profiteert nog eens extra van deze trend. „10 procent van de melk die in Nederland verkocht wordt, is volle melk. Bij ons is het meer dan de helft”, zegt Toon Branbergen, die de marketing van Holland Jersey doet.

De marketingman vertelt graag ook de rest van het verhaal. Het gaat niet alleen om de koe met z'n bijzondere melk, het gaat ook om de boer, die voor deze melk een betere prijs krijgt, zegt hij. Branbergen wil niet oordelen, maar hoe kan het dat een liter melk goedkoper is dan cola? Jersey-melk is duurder dan cola. Dat moet ook wel. Niet alleen produceert de koe minder, en krijgt de boer meer, maar ook de weg naar het pak is duurder. Om Jersey-melk als Jersey-melk te mogen verkopen moet de melk van aparte tanks met aparte melkwagens naar aparte silo's en fabriekslijnen gebracht worden. Alleen met een aparte keten mag hij verkocht worden als Jersey-melk, in plaats van anonieme melk uit de grote melkplas.

Daarom ook die aparte pakken. Zwart, met een grote bruine knuffelkoe voluit op het pak. Geheel in strijd met de zuivelkleurcodes: wit-donkerblauw voor vol, wit-lichtblauw voor halfvol. „Zo zie je meteen dat het iets bijzonders is.” Zo vermoed je ook meteen: hier moet ik voor betalen. En dat is precies de bedoeling. De marketingman: „Jersey-melk is het speciaalbiertje van het zuivelchap.”

Martine Kamsma

FOTO:ISTOCK

**Wie is
de opperste
kletsmajoor?**

TONPRATEN Rond de carnaval proberen 'tonpraters', onder toezien oog van Prins Carnaval, volle feestzalen te vermaken met ludieke acts en schunnige grappen. Het is een serieus vak, zeggen de beoefenaars.

 Door onze medewerker **Fabian de Bont** Foto **Roger Cremers**

In de auto van Dirk Kouwenberg (35) liggen drie zwarte rolkoffers en een plank waarin elf bierglazen passen. Het is zaterdagavond en Kouwenberg verlaat zijn woning in Nuland, een dorp nabij Den Bosch, en vertrekt richting drie feestzalen in Limburg en Noord-Brabant. Eenmaal op zijn bestemming transformeert hij in nieuwe persoonlijkheden: een astronaut, een student of een tandarts. Elke rolkoffer bevat de benodigde kostuums en attributen.

Het zijn typetjes waarmee de Brabander mensen in de carnavalsperiode aan het lachen maakt in dorpscafés en feestzalen in Zuid-Nederland. Een traditie beter bekend als 'tonpraten': het vertellen van grappen voor een publiek in lokaal dialect, verkleed als typetje, staand in een ton. Kouwenberg: „Tegen mensen boven de rivieren zeg ik altijd: denk aan Tineke Schouten, maar dan in een ton.”

Bijna elke carnavalsvereniging (in Nederland zo'n 1.100) organiseert tonpraatavonden, of pronkzittingen. Het is standaard carnavalvoorstel, tijdens de weken voorafgaand aan het echte carnavalsfeest, dat afgelopen weekend is begonnen. De tonpraters proberen, onder toezien oog van Prins Carnaval, hun publiek te vermaken. Het heet niet overal hetzelfde overigens: in Limburg noemen ze het 'buutreednen', in bepaalde delen van Brabant 'kletsen' of 'sauwelen'.

Er zijn heuse kampioenschappen, het Brabants kampioenschap, het Limburgs- en het Zuid-Nederlands Kampioenschap. Het grootste televisie-evenement is het Keiebeiters Kletsnoerooi in Helmond, dat afgevoerd wordt door elk jaar honderdduizenden kijkers trekt. De beste tonprater wint de Zilveren Narrenkap en is een jaar lang 'Opperkletsmajoor'.

„Tonpraten ontstond eind negentiende eeuw in het Duitse Rijnland”, zegt cultuurhistoricus

Gerard Rooijackers. „Het Limburgse woord ervoor, 'buutreednen', stamt hier vanaf: buut betekent ton.” Oorspronkelijk sprongen grappenmakers in carnavalsstijd op een ton en leverden op ludieke wijze maatschappijkritiek. „In de jaren zestig is het via de Limburgse steden overgewaaid naar de Brabantse steden. Toen later carnavalsverenigingen in de dorpen opkwamen, werd het ook daar populair.”

Hossende majorettes en narrenkappen

Na een uur rijden bereikt Dirk Kouwenberg het Noord-Limburgse dorp Meterik. Voor de feestzaal staan jongeren in pofbroeken met zilveren hoeden met lange veren op. Binnen, in het voorportaal, klinkt gedempte schlagermuziek, barmannen tappen in recordtempo dienbladen bier. Kouwenberg ritst de rolkoffer open en hijst zichzelf in het ruimtepak: een geblindeerde helm, het NASA-logo op zijn borst. Op zijn arm prijkt de Brabantse vlag.

Het is routine. „Soms heb ik vijf optredens op een dag”, zegt hij. Maar dat is enkel tijdens de topdrukke rond carnaval. „Ik krijg betaald, maar het blijft een hobby. Anders gaat de lol er vanaf.” In het dagelijkse leven werkt Kouwenberg op de marketingafdeling van Sligro.

Even later vliegt de zaal open en haalt een stoet hossende majorettes en narrenkappen Kouwenberg op. Binnen staan meterslange tafels waarop chips, kaas en nootjes liggen, voorin zit de Raad van Elf. De astronaut Kouwenberg waggelt naar een houten ton op het podium. Daar pakt hij een biertje, beweegt het naar zijn gezicht. Het glas knalt tegen zijn helm - geel vocht sijpelt over zijn vizier naar beneden. „Houston”, roept hij. Het publiek lacht en maakt de zin af. „We have a problem!”

„We willen graag afwisseling tussen dorps- en buitendorps acts”, zegt Elbert Joosten, commissielid van de zittingsavond in Meterik

naderhand. „Net hadden we nog de lokale kroegbaas als piloot, nu Dirk.” Joosten boekte Kouwenberg omdat hij vorig jaar alle grote prijzen won.

De lolbroek van het café

Waar de top tegenwoordig vooral uit Brabanders bestaat, waren in de beginnende Limburgers de onbetwiste koningen, met Pierre Cnoops als de Toon Hermans van het tonpraten. De nu 79-jarige Cnoops werd in 1963 voor het eerst Limburgs Kampioen, toerde door binnen- en buitenland en verscheen vaak op televisie. Cnoops: „De belangrijkste taak, naast grappig zijn, is maatschappijkritiek leveren. Zo was een van mijn winnende typetjes een architect die kritisch was over de snelle groei van de sociale woningbouw in de jaren zestig.”

Ook Kouwenberg maakt grappen gekoppeld aan de actualiteit. Zo is zijn typetje 'de student' een overdrijving van de dronken corpsbal, en neemt hij bekende Nederlanders op de hak („Het leven is als Lucille Werner, het kan raar lopen”). Kouwenberg begon op zijn achtste als dorps tonprater, gevraagd omdat hij in het café bekend stond als mopentapper. Zijn eerste act was 'De burgemeester van de Kruisstraat' - een gehucht nabij het dorp waar hij woonde. Volgens Kouwenberg: „niet groter dan twee straten en een glasbak”. Maar hij liet 'zijn' burgemeester daar dan uiterst gewichtig over doen.

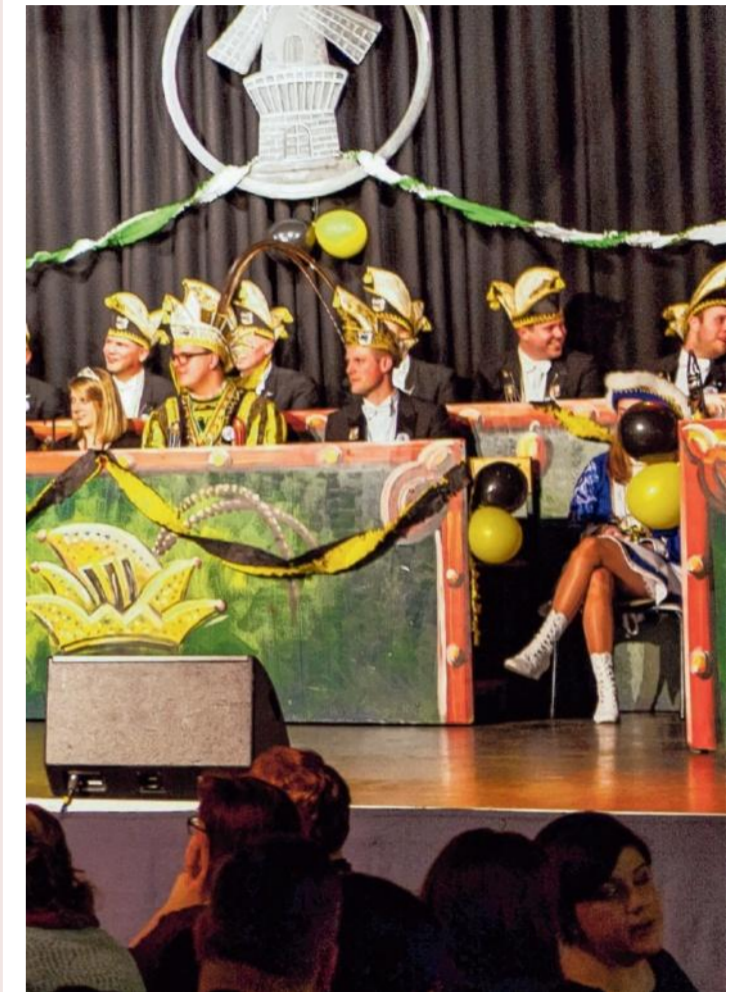
Na het optreden in Meterik vult Kouwenberg vliegensvlug een formulier in voor zijn gage en springt in de auto, op naar zijn tweede optreden in de Limburgse plaats America. Daar aangekomen pakt hij een ander koffertje en de plank waarin elf bierglazen passen. Binnen, in een klein zaaltje achter het podium vol technici, prinsen en muzikanten, doet Kouwenberg een stropdas om en geeft de houten plank aan een barman. „Tap maar vol met elf alcoholvrije biertjes.”

Op het podium stelt Kouwenberg zichzelf voor als de voorzitter van de „enigste” Brabantse studentenvereniging in Leiden. „Kennen jullie de Bokkenproost?” Kouwenberg dipt zijn kin in een schuimkraag en doet geitengemeker na. Er klinkt gelach.

Tijdens de twintig minuten durende act drinkt hij de elf pilsjes op. Bij elk biertje worden de grappen schunniger, volgen ze elkaar sneller op en lacht het publiek harder. Tenslot-

”
Denk Tineke Schouten, maar dan in een ton

Dirk Kouwenberg, tonprater

te doet hij nog een keer de Bokkenproost. Hij krijgt een staande ovatie.

Na het optreden wringt hij zich door een andere act - een groep trompettisten verkleed als Mexicanen - richting de uitgang. Dan ziet hij een oudere man zitten en schudt snel zijn hand. „Jan Strik uit Someren, een levende legende”, zegt Kouwenberg later in de auto. „Zeventig en zoveel ervaring. Hij vertelt eerst vier moppen en op basis van de reacties bepaalt hij ter plekke wat hij die avond gaat doen.”

Arie Trekgraag

Veel mensen denken volgens Kouwenberg dat tonpraten makkelijk is, maar het is volgens hem juist heel lastig. „Je moet nadenken over spanningsbogen, type grappen en timing. Vaak doe ik tientallen try-outs voordat ik echt ergens optreedt.”

Berry Knapen, als het om gewonnen titels gaat de beste tonprater ooit, beaamt dat (hij werd acht keer Brabants Kampioen). „Als je een kapper speelt, moet je ook al je grappen vertellen vanuit de kapper.” Er zijn volgens hem maar weinig mensen die er zo goed in zijn, dat ze ervan kunnen leven. „Ik ken er maar een stuk of vijf”. Alleen de absolute 'bovenlaag', de tonpraters die ook aan wedstrijden meedoen, wordt meestal geboekt voor optredens. „Ik treed tussen de twee a driehonderd keer per jaar op en ben nu al aan het boeken voor 2020.”

Rond elf uur bereikt Kouwenberg zijn laatste bestemming, in Berkel-Enschot, nabij Tilburg. Daar bestijgt hij vrijwel onmiddellijk de ton, ditmaal als Arie Trekgraag, tandarts uit Son en Beugel. „Dit is de voicemail van Arie Trekgraag. Voor kiespijn, kies eën. Voor een beugel, kies hekje. Voor een vulling, kies sterretje.”

Na een staande ovatie gaat het publiek in polonaise richting de bar, een vrouw omhelst Kouwenberg. Ze lacht. „Wat ben je toch een zeikwif!” Dit zijn de momenten waar hij het voor doet. Zo stuurde een onbekende vrouw hem laatst een Facebookbericht. Zijn grappen hadden haar week een stukje draaglijker gemaakt.

Hij wurmt zich door de hossende menigte richting de kleedkamer. Muzikanten ruimen hun instrumenten op, er klinkt uitgelaten gelach. Kouwenberg verlaat de ruimte via de achteruitgang. Carnavalsmuziek verstomt, een deur valt dicht - enkel het geluid van een rollend koffertje reestert.